

К.Ф. МІТЧЕНКО

ФІСКАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У КОНТЕКСТІ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто фінансовий потенціал місцевих бюджетів у контексті бюджетної децентралізації в Україні. Проаналізовано сучасний стан і тенденції розвитку місцевих фінансів, основні джерела доходів та витрат місцевих бюджетів. Особливу увагу приділено інструментам підвищення фінансового потенціалу, таким як оптимізація податкової бази, підвищення ефективності адміністрування податків, залучення інвестицій та міжмуніципальне співробітництво. Визначено основні виклики та перспективи розвитку фінансового потенціалу в умовах децентралізації, зокрема, нерівномірність економічного розвитку регіонів, залежність від державних трансфертів і необхідність підвищення прозорості використання бюджетних коштів. Виявлено, що структура доходів місцевих бюджетів значно змінилася внаслідок децентралізації. Спостерігається збільшення частки власних доходів, зокрема податкових надходжень, що позитивно впливає на фінансову автономію місцевих громад. Проведений аналіз показав, що основні витрати місцевих бюджетів спрямовані на фінансування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та житлово-комунального господарства. Визначено основні виклики для розвитку фінансового потенціалу місцевих бюджетів, серед яких нерівномірність економічного розвитку регіонів, залежність від державних трансфертів, а також необхідність підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів. Запропоновано ряд заходів для підвищення фінансового потенціалу, включаючи оптимізацію податкової бази, покращення адміністрування податків, залучення інвестицій та розвиток міжмуніципального співробітництва.

Ключові слова: фінансовий потенціал; місцеві бюджети; бюджетна децентралізація; фінансова автономія; податкові надходження; міжмуніципальне співробітництво; економічний розвиток; місцеві податки; державні трансферти; фінансове управління

К. MITCHENKO

FISCAL POTENTIAL OF LOCAL BUDGETS IN THE CONTEXT OF BUDGET DECENTRALIZATION IN UKRAINE

The article examines the fiscal potential of local budgets in the context of fiscal decentralization in Ukraine. The current state and trends in the development of local finances, the main sources of revenues and expenditures of local budgets are analyzed. Particular attention is paid to the tools for increasing fiscal potential, such as optimization of the tax base, increasing the efficiency of tax administration, attracting investment and intermunicipal cooperation. The main challenges and prospects for the development of fiscal potential in the context of decentralization are identified, in particular, the uneven economic development of regions, dependence on state transfers and the need to increase the transparency of budget funds. It is found that the structure of local budget revenues has changed significantly as a result of decentralization. There is an increase in the share of own revenues, in particular tax revenues, which has a positive impact on the financial autonomy of local communities. The analysis has shown that the main expenditures of local budgets are aimed at financing education, health care, social protection, and housing and communal services. The main challenges for the development of the fiscal potential of local budgets are identified, including uneven economic development of regions, dependence on state transfers, and the need to increase the efficiency of budget resources. A number of measures are proposed to increase the fiscal potential, including optimizing the tax base, improving tax administration, attracting investment, and developing inter-municipal cooperation.

Keywords: fiscal potential; local budgets; fiscal decentralization; financial autonomy; tax revenues; intermunicipal cooperation; economic development; local taxes; state transfers; financial management

Вступ. Фінансовий потенціал місцевих бюджетів є ключовим аспектом бюджетної децентралізації в Україні, яка спрямована на підвищення фінансової автономії та відповідальності місцевих органів влади.

У контексті реформ, спрямованих на децентралізацію управління в Україні, питання оцінки та підвищення фінансового потенціалу місцевих бюджетів набуває особливої актуальності. Бюджетна децентралізація передбачає передачу частини фінансових повноважень і ресурсів від центрального уряду до місцевих органів влади, що дозволяє останнім більш ефективно задовольняти потреби населення та стимулювати місцевий економічний розвиток.

Фінансовий потенціал місцевих бюджетів визначається їх здатністю мобілізувати та ефективно використовувати фінансові ресурси для забезпечення стабільного фінансування місцевих програм і послуг. Це включає оцінку можливостей для збільшення власних доходів, оптимізацію витрат і управління фінансовими потоками. Важливим аспектом є також аналіз залежності місцевих бюджетів від державних трансфертів і здатності забезпечити фінансову

стійкість в умовах змін зовнішнього середовища.

Успішна реалізація бюджетної децентралізації в Україні вимагає глибокого розуміння факторів, що впливають на фінансовий потенціал місцевих бюджетів, та розробки ефективних стратегій для його підвищення. Це включає аналіз сучасного стану місцевих фінансів, виявлення проблем і бар'єрів, а також визначення перспектив і напрямків реформування.

Аналіз останніх досліджень і літератури.

Проблематику фінансової спроможності регіонів, а також формування податкового потенціалу територіальних громад досліджували у своїх наукових доробках такі вчені та фахівці: О. Бориславська, В. Бурда, Е. Захарченко, Т. Куценко, В. Пасенко, І. Сидор, Л. Сідельникова, Р. Танвальд та багато інших [1-3]. Актуальність подальшого дослідження фінансового потенціалу місцевих бюджетів зумовлена необхідністю забезпечення фінансової самостійності адміністративно-територіальних одиниць, зміцнення їх фінансової бази та створення сприятливих умов для місцевого економічного розвитку. Це вимагає розробки нових

підходів і механізмів, що дозволяють підвищити ефективність фінансового управління на місцевому рівні, оптимізувати структуру доходів і витрат місцевих бюджетів, а також забезпечити прозорість та підзвітність у використанні бюджетних коштів.

Мета статті. Полягає у комплексному аналізі фіскального потенціалу місцевих бюджетів України в умовах бюджетної децентралізації, оцінка впливу реформ на фінансову спроможність місцевих громад, а також розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності фінансового управління на місцевому рівні.

Виклад основного матеріалу. Фіскальний потенціал місцевих бюджетів є ключовим аспектом бюджетної децентралізації в Україні, яка спрямована на підвищення фінансової автономії та відповідальності місцевих органів влади. Нижче наведено кілька основних аспектів, що стосуються фіскального потенціалу місцевих бюджетів у контексті децентралізації:

1. Законодавчі основи бюджетної децентралізації (Бюджетна децентралізація в Україні базується на ряді нормативно-правових актів, які закладають правову основу для передачі фінансових повноважень і ресурсів від центрального уряду до місцевих органів влади.).

Конституція України

Стаття 132: Передбачає, що адміністративно-територіальний устрій України ґрунтується на принципах єдності, цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації в управлінні, збалансованості і економічного розвитку регіонів.

Стаття 142: Визначає, що матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування складається з рухомого і нерухомого майна, доходів місцевих бюджетів, інших коштів, землі, природних ресурсів, що є у власності територіальних громад.

Бюджетний кодекс України

Закон України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України" від 28 грудня 2014 року № 79-VIII: Впроваджує принципи фінансової децентралізації, надаючи більше повноважень місцевим органам влади щодо формування і виконання місцевих бюджетів.

Розділ V: Регулює доходи та видатки місцевих бюджетів, включаючи трансферти з державного бюджету.

Стаття 67: Визначає перелік доходів, що закріплені за місцевими бюджетами, зокрема податок на доходи фізичних осіб, єдиний податок, податок на нерухоме майно, плата за землю тощо.

Податковий кодекс України

Статті 10-12: Визначають систему місцевих податків і зборів, які можуть встановлюватися місцевими радами, включаючи податок на нерухоме майно, транспортний податок, туристичний збір тощо.

Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні"

Закон від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР: Встановлює правові, організаційні та фінансові основи місцевого самоврядування в Україні.

Стаття 26: Визначає повноваження місцевих рад у сфері бюджету, фінансів і цін.

Закон України "Про добровільне об'єднання територіальних громад"

Закон від 5 лютого 2015 року № 157-VIII: Сприяє створенню об'єднаних територіальних громад (ОТГ), що мають більші фінансові можливості та повноваження.

Закони про освіту, охорону здоров'я, соціальний захист

Регулюють фінансування відповідних галузей на місцевому рівні, закріплюючи певні види видатків за місцевими бюджетами.

Постанови Кабінету Міністрів України

Встановлюють порядок і механізми розподілу державних трансфертів, субвенцій та дотацій місцевим бюджетам.

Ці законодавчі акти формують правову основу для бюджетної децентралізації в Україні, сприяючи підвищенню фінансової самостійності та відповідальності місцевих органів влади. Вони забезпечують гнучкість у формуванні місцевих бюджетів, створюють умови для розвитку місцевих податкових баз та ефективного використання бюджетних ресурсів.

2. Доходи місцевих бюджетів

Місцеві бюджети формуються з різних джерел доходів, серед яких:

Податкові надходження: місцеві податки та збори, частка національних податків (ПДФО, акцизи).

Неподаткові надходження: доходи від комунального майна, адміністративні збори.

Трансферти з державного бюджету: дотації та субвенції.

3. Витрати місцевих бюджетів

Місцеві бюджети витрачаються на фінансування місцевих програм і послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, комунальні послуги та інфраструктура.

4. Інструменти підвищення фіскального потенціалу

Оптимізація податкової бази: розширення бази оподаткування через введення нових місцевих податків і зборів.

Підвищення ефективності адміністрування податків: покращення збору податків і зменшення ухилення від сплати податків.

Залучення інвестицій: створення сприятливих умов для бізнесу для підвищення економічного розвитку регіонів.

Міжмуниципальне співробітництво: об'єднання ресурсів для спільного фінансування проєктів.

5. Виклики та перспективи

Нерівномірність розвитку регіонів: різний економічний потенціал регіонів може призводити до значної різниці у фіскальних можливостях.

Залежність від трансфертів: надмірна залежність від державних трансфертів може обмежувати фінансову автономію.

Необхідність підвищення прозорості: забезпечення прозорості та підзвітності у використанні бюджетних коштів є важливим для довіри громадськості.

Аналіз місцевих бюджетів за перші чотири місяці 2024 року є важливим для розуміння фінансового стану територіальних громад та ефективності їхнього управління. Цей період є критичним для оцінки поточних тенденцій у бюджетному процесі й виявлення можливих ризиків для подальшої стабільності місцевих бюджетів. За цей час місцеві бюджети зіткнулися з низкою викликів, які потребують ретельного аналізу та стратегічних рішень. Однією з ключових змін стало вилучення військового ПДФО, що суттєво позначилося на доходах громад. Також змінилися надходження від інших податків, причому різниця помітна і в розрізі регіонів та громад.

Особливу увагу варто приділити динаміці доходів і витрат місцевих бюджетів та впливу зовнішніх чинників на їхній фінансовий стан. Важливим фактором стали зміни у законодавстві, що вплинули на перерозподіл податкових надходжень, особливо військового ПДФО. Вплив економічних і соціальних умов у країні також відіграє роль у виконанні бюджетних показників.

Зміни, пов'язані з вилученням військового ПДФО, істотно вплинули на стан місцевих бюджетів у 2024 році, зокрема на обсяги надходжень та їхню структуру. Так, частка доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті знизилася з 24,4% у 2022 році до 15,7% у січні-квітні 2024 року. Водночас держава наростила обсяги надходжень від податку на прибуток банківських організацій (1,5 млрд грн за 4 міс. 2023 року до 49,8 млрд грн за 4 міс. 2024 року), дивідендів на акції підприємств з державною часткою (77 млн грн у 2023 році до 32,3 млрд грн у 2024 році), ПДВ (+81,1 млрд грн), а також ПДФО (+41,9 млрд грн). [12]

На динаміку частки місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету значно вплинуло військове ПДФО. У 2022 році воно сприяло зростанню частки місцевих бюджетів, тоді як у 2023 та 2024 роках вилучення цього доходу призвело до суттєвого зниження їх частки. Це підкреслює важливість військового ПДФО для фінансової стійкості у період збройного конфлікту.

На динаміку частки місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету значно вплинуло військове ПДФО. У 2022 році воно сприяло зростанню частки місцевих бюджетів, тоді як у 2023 та 2024 роках вилучення цього доходу призвело до суттєвого зниження їх частки. Це підкреслює важливість військового ПДФО для фінансової стійкості у період збройного конфлікту.

Зміни у частці місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету також мають значні наслідки для фінансового планування та реалізації місцевих програм та заходів. У 2022-2023 роках, незважаючи на війну, стабільні надходження дозволили територіальним громадам підтримувати освіту, охорону здоров'я та інші важливі соціально-значущі сфери життя. Однак вилучення військового ПДФО у 2023 році створило значні фінансові труднощі, змусивши ОМС переглядати свої бюджети,

скорочувати витрати та шукати нові джерела фінансування.

Такий розвиток подій підкреслює необхідність удосконалення формули горизонтального вирівнювання, а також фінансового управління та планування на місцевому рівні, особливо в умовах глобальних викликів на невизначеності. З одного боку, громади повинні бути готові до швидкої адаптації в умовах змін доходів, а з іншого — важливо забезпечити стабільність і передбачуваність надходжень до місцевих бюджетів.

Найвищий темп зростання спостерігається у місті Києві, де цей показник склав 130%. Загалом по Україні темпи зростання становлять 104%, цей показник значно підняв бюджет міста Києва. Найменші темпи зростання відзначено у Луганській області (30%) та Донецькій області (50%). На графіку надана деталізована інформація про обсяги надходжень до місцевих бюджетів основних бюджетонаповнюючих податків за чотири місяці 2024 року. Так, загальний фонд становить 137,1 млрд грн, що на 2,8% (або на 3,9 млрд грн) менше, ніж за аналогічний період минулого року. Основні категорії надходжень включають: податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) — 72,5 млрд грн (зменшення на 21,6% або -20,0 млрд грн), єдиний податок — 25,0 млрд грн (збільшення на 29,9%), місцеві податки і збори — 41,0 млрд грн (збільшення на 22,2%), плата за землю — 12,2 млрд грн (збільшення на 12,7%) і акциз — 7,6 млрд грн (збільшення на 21,7%). Загалом, зважаючи на значне зниження надходжень ПДФО, зниження надходжень до загального фонду місцевих бюджетів не таке вагомим, оскільки гарну динаміку показують місцеві податки та збори, зокрема, єдиний податок та плата за землю, акциз також показав суттєве зростання. Ці показники свідчать про зміни в структурі доходів місцевих бюджетів в Україні. [12]

Загальний обсяг доходів місцевих бюджетів за січень-квітень 2024 року склав 207,6 млрд грн, що на 2,9% (або 5,9 млрд грн) більше порівняно з аналогічним періодом минулого року. Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) становить 34,9% загальної суми доходів (72,5 млрд грн), що свідчить про його ключове значення для фінансової підтримки місцевих бюджетів.

На другому місці за обсягом надходжень — субвенції з державного бюджету, які складають 19,5% (40,5 млрд грн). Єдиний податок, який становить 12% (25,0 млрд грн), також є вагомим джерелом фінансування. Дотації з державного бюджету займають 8,7% (18,1 млрд грн), а податок на майно — 7,7% (15,9 млрд грн).

Серед інших надходжень: податок на прибуток підприємств становить 5,1% (10,5 млрд грн), інші власні надходження бюджетних установ — 3,0% (6,2 млрд грн), роздрібний акциз — 2,1% (4,4 млрд грн), акциз на пальне — 1,5% (3,2 млрд грн). Доходи від адміністративних послуг, ренти за надра, продажу майна, екологічного податку складають менше 1% кожна, але в сумі теж мають значення для структури надходжень. Така різноманітність джерел доходів

зменшує залежність бюджету від одного джерела і сприяє його стабільності.

Найбільші видатки місцевих бюджетів спрямовані на освіту – 79,8 млрд грн (47% загальної суми), підкреслюючи значення освітніх програм і забезпечення фінансування навчальних закладів. Видатки на загальнодержавні функції, включно з державним управлінням та утриманням ОМС, становлять 18% (30,2 млрд грн). На економічну діяльність спрямовано 8% (13,0 млрд грн), включаючи підтримку економічного розвитку та підприємництва.

Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) та соціальний захист отримали по 7% від загальних видатків, що становить 12,1 млрд грн і 12,0 млрд грн відповідно, забезпечуючи належну інфраструктуру та підтримку населення. Охорона здоров'я профінансована на рівні 8,9 млрд грн (5%), що вказує на важливість медичних послуг для громад. Духовний та фізичний розвиток отримав 8,1 млрд грн (5%), а правоохоронний сектор – 4,4 млрд грн (3%).

Найменше фінансування спрямовано на охорону природи – 0,1 млрд грн (0,2%), що вказує на необхідність збільшення уваги до екологічних питань. Загалом, структура видатків демонструє пріоритетність освітніх потреб, економічного розвитку та соціального захисту населення.

Аналіз місцевих бюджетів за 2023-2024 роки показує позитивні тенденції в розширенні фінансової самостійності громад, зростанні власних доходів та інвестицій у місцеву інфраструктуру. Водночас існують проблеми, пов'язані з нерівномірним розвитком регіонів і залежністю від державних трансфертів, що потребують додаткової уваги й вирішення. [12]

Фіскальний потенціал місцевого бюджету Харківської області у 2023-2024 роках показує змішані тенденції в умовах бюджетної децентралізації в Україні. Реформа децентралізації розширила фінансову автономію місцевих громад, збільшивши їхню відповідальність за управління власними доходами і витратами. Це стало можливим завдяки передачі значної частини функцій і доходів, що раніше зосереджувалися у державному бюджеті, на місцевий рівень.

Разом з тим, складні умови війни, економічні труднощі та зростання соціальних витрат продовжували впливати на фіскальний потенціал місцевих бюджетів, зокрема Харківської області. Вилучення військового ПДФО у 2023-2024 роках істотно зменшило обсяги надходжень до місцевих бюджетів, що змусило органи місцевого самоврядування (ОМС) активніше шукати альтернативні джерела доходів та раціонально розподіляти наявні ресурси.

Незважаючи на ці виклики, децентралізація сприяла зростанню власних доходів громад. Основні надходження до бюджету Харківської області формуються за рахунок податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), єдиного податку, місцевих зборів, податків, акцизів та плати за землю. За даними 2023-2024 років, спостерігалось збільшення надходжень від

єдиного податку та місцевих зборів, що стали важливими джерелами для поповнення бюджету. Проте цей ріст поки що не повністю компенсує втрати від вилучення військового ПДФО, що ускладнює фінансування місцевих програм та проєктів.

Для посилення фіскального потенціалу Харківської області в майбутньому необхідно:

1. Оновлення системи міжбюджетних трансфертів — це дозволить вирівняти бюджети ОМС та зменшити залежність від державних дотацій.

2. Розширення джерел фінансування — зокрема, шляхом залучення інвестицій та стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу.

3. Удосконалення управління фінансами на місцевому рівні — сприятиме підвищенню прозорості та ефективності використання бюджетних коштів.

4. Підвищення можливостей місцевого оподаткування — це дозволить збільшити доходи місцевих бюджетів без надмірного навантаження на громаду.

Переваги реалізації місцевого бюджету у Харківській області в контексті бюджетної децентралізації

1. Фінансова автономія та гнучкість управління Децентралізація дозволяє Харківській області отримувати більше фінансових ресурсів та самостійно ними управляти. Це дає можливість оперативніше реагувати на місцеві потреби, забезпечувати фінансування соціальних, економічних і культурних проєктів, спрямованих на розвиток регіону.

2. Посилення відповідальності за місцеві фінанси Місцеві органи влади стають більш відповідальними за досягнення фінансової стабільності та економічного зростання, адже вони безпосередньо контролюють значну частину доходів і витрат. Це стимулює підвищення ефективності управління бюджетом та обґрунтованість прийняття фінансових рішень.

3. Збільшення надходжень від місцевих податків Децентралізація створює передумови для збільшення доходів від податків і зборів на місцевому рівні, таких як єдиний податок, податок на майно та акцизний збір. Це дає змогу нарощувати власні доходи громади, що зменшує залежність від державних трансфертів.

4. Розвиток інфраструктури та соціальної сфери Завдяки самостійному управлінню бюджетом Харківська область може інвестувати в розвиток інфраструктури, житлово-комунального господарства, освіти, охорони здоров'я та інших соціально важливих галузей. Це підвищує якість життя місцевих жителів та сприяє соціальній стабільності.

5. Стимулювання економічної активності Здатність підтримувати місцевий бізнес, запроваджувати пільгові умови та інвестиційні програми на місцевому рівні сприяє економічному зростанню. Зростання економіки автоматично збільшує податкові надходження, розширюючи фінансовий потенціал місцевих бюджетів.

Виклики реалізації місцевого бюджету в Харківській області

1. Нерівномірний розподіл ресурсів між громадами У Харківській області існують значні відмінності між ресурсним потенціалом окремих громад. Різні громади мають неоднакові можливості для зростання власних доходів, що ускладнює забезпечення рівного доступу до послуг і ресурсів для всіх мешканців області.

2. Залежність від державних трансфертів Через складні економічні умови та вплив війни громади все ще значною мірою залежать від міжбюджетних трансфертів, особливо в районах з обмеженими фінансовими можливостями. Залежність від державних субвенцій обмежує фіскальну автономію громад, знижуючи їхню здатність забезпечувати стабільне фінансування власних потреб.

3. Військові та соціальні витрати Зростаючі соціальні потреби та необхідність забезпечення військових витрат ускладнюють планування та реалізацію місцевих бюджетів. Вилучення військового ПДФО призводить до скорочення місцевих доходів, що змушує органи місцевого самоврядування шукати нові джерела фінансування та оптимізувати витрати.

4. Низька податкова база Обмежена економічна активність та невисокий рівень розвитку малого і середнього бізнесу в деяких регіонах області знижують податкові надходження. Для нарощування доходів необхідно стимулювати розвиток бізнесу, залучення інвестицій і створення нових робочих місць.

5. Проблеми з бюджетним плануванням та ефективністю витрат Часто бракує кваліфікованих фахівців з бюджетного планування та управління на місцевому рівні, що знижує ефективність використання бюджетних коштів. Важливим є підвищення прозорості та контроль за витратами з боку місцевої громади.

6. Ризики фінансової нестабільності в умовах воєнного конфлікту Війна створює суттєві ризики для стабільності місцевих бюджетів, оскільки економічні втрати і скорочення доходів посилюють фінансовий тиск на громади. Це вимагає від органів місцевого самоврядування готовності до адаптації у надзвичайних умовах та пошуку резервів для збереження базових функцій.

Висновки. Поглиблене дослідження фіскального потенціалу місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації є надзвичайно важливим для формування науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення фінансової політики на місцевому рівні та забезпечення сталого розвитку регіонів України. Фіскальний потенціал місцевих бюджетів є критичним фактором для успішної реалізації реформи децентралізації. Він визначає можливості місцевих органів влади щодо забезпечення сталого фінансування місцевих програм і проектів, що сприяють розвитку інфраструктури, соціальної сфери та підвищенню рівня життя населення. Незважаючи на значний прогрес, досягнутий у процесі децентралізації, існують ще багато не вирішених проблем і викликів, пов'язаних з нерівномірним розподілом фінансових ресурсів між

регіонами, залежністю від державних трансфертів, та ефективністю використання бюджетних коштів.

Аналіз фіскального потенціалу місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації в Україні дає змогу зробити наступні висновки:

Посилення фінансової незалежності: Бюджетна децентралізація сприяє зростанню фінансової самостійності громад, збільшуючи їхні власні доходи від податків і зборів.

Підвищення ефективності використання ресурсів: Розширені повноваження місцевих органів у формуванні та реалізації бюджетів сприяють оптимізації витрат та покращенню якості надання комунальних послуг.

Регіональна нерівність: Потребується удосконалення механізмів для збалансування фінансових можливостей різних регіонів, що є важливим для сталого розвитку.

Залежність від державних трансфертів: Деякі місцеві бюджети значною мірою залежать від субвенцій і дотацій, що вимагає стратегічного підходу до збалансування місцевих і державних доходів.

Необхідність вдосконалення законодавства: Для подальшого просування бюджетної децентралізації необхідно зміцнити правову основу, яка регулює фінансові відносини між центральною владою та регіонами.

Реалізація місцевого бюджету в умовах децентралізації для Харківської області відкриває можливості для розвитку та фінансової автономії, проте також ставить перед громадою низку викликів. Збалансована політика, спрямована на розвиток податкової бази, підтримку місцевої економіки, вдосконалення системи міжбюджетних трансфертів і оптимізацію витрат, може забезпечити фінансову стабільність та підвищити ефективність бюджетних ресурсів. Це стане основою для сталого розвитку Харківської області в умовах децентралізації та сприятиме підвищенню якості життя населення.

Список літератури

1. Бурда В. Є., Петрянч Л. В. Теоретичні аспекти бюджетної децентралізації як одного з механізмів формування ресурсної бази місцевого самоврядування. Економіка та держава. 2020. № 5. С. 167–170
2. Грубляк О. Основні вектори змін місцевих бюджетів у контексті бюджетної децентралізації та воєнного стану. Галицький економічний вісник Тернопільського національного технічного університету. 2023. № 80 (1). С. 59–67.
3. Іванько К.О., Мовчан Т.В. Розвиток територіальної громади та особливості антикризового управління. Сучасні тенденції розвитку геодезії, землеустрою та природокористування: Міжнародна науково-практична конференція. 2022, Одеса. С. 48–52.
4. Катан Л. І., Качула С. В., Демчук Н. І., Павлова Д. К. Формування місцевих бюджетів в умовах реформування суспільних фінансів України / Агросвіт. 2020. №3. С.3–12. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/3_2020/2.pdf
5. Коваленко С. О., Боева А. Л. Напрями підвищення ефективності виконання місцевих бюджетів. Бізнес Інформ. – 2018. – №4. – С. 314–321
6. Першко Л. Напрями підвищення ефективності формування місцевих бюджетів України за умов фінансової децентралізації. Науковий вісник Полісся. С.129–135. URL: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2\(21\)-129-135](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2(21)-129-135)
7. Про затвердження Порядку формування Концепції інтегрованого розвитку території територіальної громади :

- Наказ Міністерства розвитку громад та територій України № 172 22 вересня 2022 р. Міністерство розвитку громад та територій України: веб-сайт. URL: <https://zakononline.com.ua/documents/show/511081706468> Райони. Децентралізація: веб-сайт. URL: https://decentralization.gov.ua/newrayons?area_id=&sort_by_otg_count=&sort_by_villages_count=&sort_by_square=&sort_by_population= (дата звернення: 24.06.2023)
8. Павлов В.І. Політика регіонального розвитку в умовах ринкової трансформації (теоретико-методологічні аспекти та механізми реалізації). Луцьк. Надстрир'я. 2000. 580 с.
 9. Місцеві бюджети. Open Budget: веб-сайт URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=0753300000> (дата звернення: 30.07.2023)
 10. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. Децентралізація: веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring>
 11. Раделицький Ю. О. Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації в Україні. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2019. 443 с
 12. Децентралізація. URL: <https://decentralization.ua/> Аналіз виконання місцевих бюджетів за I квартал 2023 року Аналіз місцевих бюджетів за січень-квітень 2024 року
 13. Шаповалов Є. О. Роль місцевих податків і зборів в умовах децентралізації. Інноваційна економіка. 2022. № 1. С. 180–187.
- conditions of reforming public finances of Ukraine]. "Ahrosvit" Publ., no. 3. pp. 3-12. Available at: http://www.agrosvit.info/pdf/3_2020/2.pdf
5. Kovalenko, S. O., Boieva, A. L. (2018). Napriamy pidvyshchennia efektyvnosti vykonannya mistsevykh biudzhetiv [Directions for improving the efficiency of local budget implementation Biznes Inform], no. 4. pp. 314–321.
 6. Pershko, L. (2020). Napriamy pidvyshchennia efektyvnosti formuvannya mistsevykh biudzhetiv Ukrainy za umov finansovoi detsentralizatsii [Directions for increasing the effectiveness of the formation of local budgets of Ukraine under the conditions of financial decentralization]. Naukovyi visnyk Polissia. PP. 129–135. Available at: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2\(21\)-129-135](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2(21)-129-135)
 7. On approval of the Procedure for the formation of the Concept of integrated development of the territory of the territorial community: Order of the Ministry of Communities and Territories Development of Ukraine No. 172 of September 22, 2022. Ministry of Communities and Territories Development of Ukraine: website. URL: <https://zakononline.com.ua/documents/show/511081706468> Rayons. Decentralization: website. URL: https://decentralization.gov.ua/newrayons?area_id=&sort_by_otg_count=&sort_by_villages_count=&sort_by_square=&sort_by_population= (accessed on June 24, 2023).
 8. Pavlov V.I. Regional development policy in the conditions of market transformation (theoretical and methodological aspects and mechanisms of implementation). Lutsk. Nadstryriya. 2000. 580 p.
 9. Local budgets. Open Budget: website URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=0753300000> (accessed on July 30, 2023).
 10. Monitoring of the process of decentralization of power and local government reform. Decentralization: website. URL: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring>.
 11. Radelytskyi, Yu. O. (2019). Mistsevi biu-dzhety v umovakh finansovoi detsentralizatsii v Ukraini [Local budgets in the conditions of financial decentralization in Ukraine] Dysertatsiia na zdo-buttia naukovooho stupenia doktora ekonomichnykh nauk za spetsialnistiu 08.00.08 – Hroshi, finansy i kredyt. Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka : Lviv, 443 p.
 12. Detsentralizatsiia [Decentralization]. Available at: <https://decentralization.ua/> Аналіз виконання місцевих бюджетів за I квартал 2023 року Аналіз місцевих бюджетів за січень-квітень 2024 року
 13. Shapovalov, Ye. O. (2022) Rol' mistsevykh podatkov i zboriv v umovakh dezentralizatsii [The role of local taxes and fees in the context of decentralization]. Innovatsiina ekonomika, vol. 1, pp. 180–187. In Ukrainian]

Надійшла (received) 05.09.2024

References (transliterated)

Відомості про авторів / About the Authors

Мітченко Костянтин (Mitchenko Konstantin) – аспірант, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», аспірант кафедри обліку і фінансів; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3589-0740>; e-mail: Kostiantyn.Mitchenko@emmb.khpi.edu.ua